

УДК:633.11«321»:631.559

УРОЖАЙНІСТЬ НОВИХ СОРТІВ І ЛІНІЙ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В РІЗНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПУНКТАХ ДОСЛІДЖЕНЬ

О.В. Гірко, М.І. Штакал, Є.В. Заїка

Національний науковий центр „Інститут землеробства НААН”

Відомо, що норми реакції сортів пшениці озимої до різних екологічних пунктів досліджень із зміною кліматичних умов за роками визначають їх адаптивну цінність та пластичність. Сорти пшениці озимої в залежності від їх біологічних особливостей і генетичного механізму в однакових умовах вирощування реагують на зміни зовнішнього середовища за роками і в різній степені диференціюються за врожайністю. Тому на сьогодні є актуальним вивчення реакції сорту пшениці озимої за врожайністю при умові вирощування в різних пунктах досліджень.

Дослідження конкурсного сортовипробування проводили в селекційній сівозміні ННЦ «Інститут землеробства НААН», Києво-Святошинського району (пункт 1) і розміщеній в с. Копилів Макарівського району Київської області базі селекції (пункт 2), на Панфільській дослідній станції (с. Панфили, Яготинський р-н, Київська обл.) (пункт 3) та Черкаській ДСГДС (с. Холоднлянське, Смілянський р-н, Черкаська обл.) (пункт 4).

Останніми роками причиною недобору врожайності є осінні посухи. Внаслідок осінньої посухи 2015 року на Панфільській ДС урожайність більшості ліній була нижчою, ніж в селекційній сівозміні ННЦ «Інститут землеробства НААН» та Черкаській ДСГДС. На цьому фоні особливу цінність становлять лінії Лютесценс 161-170-13, Лютесценс 72-13, Еритроспермум 255-14, Лютесценс 199-13 та інші, які забезпечили урожайність 6,1-8,6 т/га та приріст до стандарту +0,09-2,59 т/га. Із новостворених слід виділити сорти Краєвид, Пам'яті Гірка, Кесарія Поліська, Водограй, Миролюбна, Співанка Поліська, Довіра, Заотар, Осяйна, які в першому пункті випробування показали перевищення врожайності над сортом-стандартом Поліська 90 від 0,33 до 1,32 т/га.

В третьому пункті досліджень (на Панфільській ДС) сорти Цвіт Калини, Романівна, Симфонія та Осяйна в умовах посухи значно знизили врожайність і показали найгірший результат серед нових сортів – 5,8 т/га, 5,7 т/га, 5,9 т/га, 5,5 т/га.

Сорти, які занесені до Державного реєстру – Аналог, Столична, Артеміда, Бенефіс, Краєвид, Щедрівка Київська, які досліджували на Панфільській ДС, мали врожайність 6,6-8,0 т/га з приростом від +0,59 до +1,99 т/га. В селекційній сівозміні ННЦ «Інститут землеробства НААН» тільки Краєвид, який занесений у Реєстр, перевищував стандарт Поліська 90 на 1,04 т/га.

У виробничому сортовипробуванні досліджували нові сорти пшениці озимої м'якої Заотар, Осяйна, Русява, Престижна, які передані на Державне сортовипробування у 2016 році.

Сорт **Заотар** створено методом індивідуального добору з гібридної комбінації мексиканського походження CROC 1| AFS₂ UARROSA (205) || KAUS. Різновидність – еритроспермум.

Вирізняється високою продуктивністю. За роки станційного сортовипробування на Черкаській дослідній станції перевершив при середній врожайності 7,9 т/га сорт Поліська 90 на 1,9 т/га, Панфільській дослідній станції – 7,5 т/га на 1,6 т/га, селекційній сівозміні смт Чабани – 6,2 т/га на 0,45 т/га. У 2013 р., за товстого шару снігу і значного ураження селекційного матеріалу сніговою пліснявою, сорт за врожайністю посідає третє місце, поступаючись двом попереднім 0,04-0,10 т/га. Має крупний колос, від 50 до 72 зерен у колосі. Сорт середньорослий. Морозо-зимостійкість – вищесередня, посухостійкість висока, що підтверджується результатами досліджень посушливого 2011 року. При наливі зерна добре переносить надмірну вологу. Стійкість до вилягання та осипання добрі. Сорт стійкий проти борошнистої роси, бурої іржі та септоріозу листя.

Сорт **Осяйна** створений шляхом індивідуального добору з гібридної популяції Flambord (Франція) / Миронівська ранньостигла. Різновидність – суберитроспермум.

За роки станційного сортовипробування на Черкаській, Панфільській дослідних станціях, селекційній сівозміні смт Чабани тривалість вегетаційного періоду сорту пшениці озимої Осяйна була коротшою на 4-5 діб, порівнюючи зі стандартом Лісова Пісня, що дає можливість стверджувати про його скоростиглість. Середня врожайність становила 5,3-7,5 т/га, особливо значним було перевищення над стандартом Лісова Пісня на Панфільській і Черкаській дослідних станціях, відповідно на 0,61-0,48 т/га. Сорт стійкий до снігової плісняви, проте у 2013 р. внаслідок затяжної зими прибавка врожайності до стандарту становила 0,06 т/га. Колос середньої величини, 8-10 см, з кількістю зерен 43-67 штук.

Сорт **Престижна** створено методом індивідуального добору з гібридної комбінації сортів Аврора/Столична//Миронівська 65. Сорт середньостиглий, дозріває за 285 днів. Середня врожайність у випробуванні становила 7,6 т/га. Показники, посухостійкості та зимостійкості високі.

Сорт **Русява** створено методом індивідуального добору з гібридної комбінації сортів Авангард/Столична//Миронівська 65. Сорт середньостиглий, дозріває за 287 днів. Середня врожайність у випробуванні становила 7,4 т/га. Показники, посухостійкості та зимостійкості високі.

Отже, потрібен диференційований підхід для підбору сортів, особливо для вирощування в регіонах з нестійким кліматом за роками. Такий підхід допомагає знизити ризик, пов'язаний з негативним впливом погодних умов.